

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף כב

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף כב

חלוקת פרשת בראשית

של מעמדות לשני קרואים

במסכת תענית מבואר, שכשם שהכהנים והלוויים היו חלוקים לעשרים וארבעה משמרות, כך כל ישראל היו חלוקים לעשרים וארבעה מעמדות.

ובכל שבוע מעמד אחד של ישראל היה ממונה לעמוד על הקרבנות, ולהתפלל שיתקבלו.

והיו אנשי המעמד קוראים בתורה בכל יום במעשה בראשית. בכל יום היו קוראים שלושה קרואים בפרשת אותו יום ובפרשת יום המחרת.

את הפרשה הקטנה שבהם היה קורא אחד, ואת הגדולה היו מחלקים לשנים, באופן שכל אחד יקרא שלושה פסוקים.

וכך היה ברוב הימים, אולם ביום הראשון, הפרשה הגדולה היא **פרשת בראשית**, ויש בה **חמישה פסוקים**, ונחלקו חכמים כיצד היא מתחלקת לשני קרואים, שהרי כלל בידינו שהקורא בתורה אל יפחות משלושה פסוקים.

לדעת רב, דולג. כלומר, הראשון קורא שלושה פסוקים ראשונים, והשני חוזר וקורא פסוק שלישי, ועוד שני פסוקים עד סוף הפרשה.

ושמואל אומר שאין לעשות כן, גזרה משום הנכנסים והיוצאים, שהיוצאים אחר קריאת הראשון, ורואים שנותרו שני פסוקים עד סוף הפרשה, סבורים ששני יקרא שני פסוקים, והנכנסים אחר קריאת הראשון, ורואים שני מתחיל פסוק שלישי, סבורים שראשון קרא שני פסוקים, ויטעו לומר שקוראים בתורה שני פסוקים.

ולדעת שמואל, פוסק. כלומר מחלק את הפסוק האמצעי לשנים, ראשון קורא שני פסוקים ומחצה, ושני משלים את חצי הפסוק שקרא הראשון, וקורא עוד שני פסוקים.

ורב אומר שאין לעשות כן, כי לדעתו אסור להפסיק באמצע פסוק, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ורבה בריה דרבא שלח לשאול את רב יוסף כמי ההלכה, והשיב לו [כדברי רב], דולג, ואמצעי דולג, כלומר השני חוזר את הפסוק השלישי שקרא הראשון.

רבי חנינא קרא

רבי חנינא קרא נקרא כן, משום שהיה בעל מקרא, ויודעה בגרסא ובקי בטעמיה.

הפסקה באמצע פסוק

אמר רבי חנינא קרא, צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול, כלומר הרבה טרחתי וחזרתי עליו, שיתיר לי לפסוק פסוק לשנים לצורך תינוקות שלומדים לפני, שאינם יכולים לקרוא פסוק שלם בבת אחת. ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן, הואיל ולהתלמד עשויים.

ולדעת שמואל, גם בקריאת פרשת בראשית ביום ראשון של מעמדות מפסיקים באמצע פסוק. והטעם שווה, שבשני הדברים הללו, לימוד תינוקות, וקריאת פרשה זו, אין אפשרות לקרוא פסוק שלם.

בלימוד תינוקות אי אפשר, משום שאינם יכולים לקרוא פסוק שלם בבת אחת. ובקריאת פרשת

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף כב

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יב"ח ט"א

בראשית, כי אין בה די פסוקים לשני קרואים.

ובמקום שאין אפשרות שלא להפסיק

באמצע פסוק, על כרחנו אנו מפסיקים.

קריאה של פרשות קטנות

כבר נתבאר, שהקורא בתורה לא יפחות

משלושה פסוקים.

ולפיכך, פרשה שיש בה ששה פסוקים או

יותר, ניתן לחלק אותה לשני קרואים, באופן

שכל אחד יקרא שלושה פסוקים.

ופרשה שיש בה חמישה פסוקים או פחות,

אי אפשר לחלק אותה לשני קרואים, ולכן

אחד קורא את כולה.

ואם ארע שהראשון קרא שלושה פסוקים,

הבא אחריו קורא שני פסוקים של פרשה זו,

ומוסיף פסוק אחד מהפרשה הבאה, שיהיו

בידו שלושה פסוקים.

ויש אומרים שמאחר שהחל השני לקרוא

פרשה הבאה, יקרא בה שלושה פסוקים,

לפי שאין מתחילים בפרשה פחות משלושה

פסוקים. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע

בן לוי, הלכה כיש אומרים.

ובזה מודים רב ושמואל שאין מדלגים, לומר

השני יחזור על הפסוק האחרון שקרא הראשון,

ולא פוסקים, פסוק אמצעי לשנים.

כי התקנה הזו, להשלים בפסוקי הפרשה

הבאה עדיפה. ורק בקריאת המעמדות,

שאינם יכולים לקרוא פסוקים מפרשה

נוספת, ושנים קוראים פרשה של חמישה

פסוקים, על כרחם ידלגו או יפסקו.

להתחיל בפרשה פחות משלושה פסוקים

לדעת יש אומרים, אין מתחילים בפרשה

פחות משלושה פסוקים,

ולכן, אם ארע ששייר הראשון שני פסוקים

בפרשה זו, יקרא השני את אותם שני פסוקים,

ועוד שלושה בפרשה הבאה.

והטעם לכך, גזרה משום הנכנסים, שאם

יקרא זה פסוק אחד בפרשה שניה, הנכנסים

אחרי כן, כשיראו את הבא אחריו מתחיל

בפסוק שני של פרשה, יהיו סבורים

שהראשון קרא פסוק אחד בלבד.

ולדעת תנא קמא, מתחילים בפרשה פחות

משלושה פסוקים.

ולכן, אם ארע ששייר הראשון שני פסוקים

בפרשה זו, יקרא השני את אותם שני פסוקים,

ועוד פסוק אחד בפרשה הבאה.

והטעם לכך שאין חוששים לטעות של

הנכנסים, כי מאחר שהם כאן, ישאלו את

הנמצאים, אם הראשון קרא פסוק אחד,

ויאמרו להם שקרא שלושה, ולא יבואו לידי

טעות.

לשייר בפרשה פחות משלושה פסוקים

לדעת תנא קמא, אין משיירים בפרשה

פחות משלושה פסוקים.

ולכן פרשה של חמישה פסוקים יקרא היחיד את

כולה, ולא יקרא שלושה פסוקים וישייר שנים.

והטעם לכך, גזרה משום היוצאים,

שכשיראו אותו משייר שני פסוקים, ויצאו,

יהיו סבורים שהבא אחריו יקרא רק שני

פסוקים.

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי,

שבזה אין חולקים על תנא קמא, ולדברי

הכל אין לשייר בפרשה פחות משלושה

פסוקים מהטעם הזה.

ואף שלכאורה דבר פשוט הוא, שהרי בדין

התחלה בפרשה פחות משלושה פסוקים,

שתנא קמא מיקל, החולקים מחמירים, ואם

כן לכאורה כל שכן שבדין זה, שמחמיר בו

בבקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף כב

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יבלחט"א

תנא קמא, גם הם מחמירים.

ומכל מקום הוצרך רבי יהושע בן לוי לומר זאת בפירוש, כי מצד שני היה מקום לומר, שלדעת החולקים, אף שאין מתחילים בפרשה פחות משלושה פסוקים, גזרה משום הנכנסים, מותר לשייר בה פחות משלושה פסוקים, ואין לחוש לטעות היוצאים, כי אין זה שכיח שיצאו בני אדם באמצע קריאת התורה.

מספר הקוראים בתעניות

נתבאר, שבשני וחמישי ושבת במנחה, קוראים בתורה שלושה קוראים, כנגד תורה נביאים וכתובים או כנגד כהנים לויים וישראלים. וכמו כן נתבאר, שבראשי חודשים וחולו של מועד, מאחר שיש בהם מעלה על ימות החול, קוראים בהם בתורה ארבעה קוראים.

ונסתפקו בגמרא, כמה קוראים קוראים בתורה בתעניות ציבור.

מצד אחד יש לומר מאחר שאין בתעניות ציבור קרבן מוסף, אינם כראשי חדשים, אלא כשני וחמישי, ולכן קוראים בהם שלושה קוראים.

ומצד שני יש לומר מאחר שיש בהם תוספת בתפילה, שמוסיפים בהם בתפילה ברכת עננו, עדיפים הם משני וחמישי כמו יום שיש בו מוסף, ולכן קוראים בהם ארבעה קוראים.

ומתחילת משנתנו אין ללמוד דין זה, כי אף שמהדין הראשון משמע שדוקא בשני וחמישי קוראים שלושה, אבל בתעניות ארבעה. מהדין השני משמע להיפך, שדוקא בראשי חדשים וחולו של מועד קוראים ארבעה, אבל בתעניות שלושה.

ובברייתא מבואר, שבתעניות קוראים שלושה, כמו בשני וחמישי, שכך שנינו בברייתא. כל שיש בו ביטול מלאכה לעם במה שהם מתאחרים בבית הכנסת, כגון תענית צבור שמותר במלאכה, ותשעה באב שמעיקר הדין הוא מותר במלאכה, אלא שיש מקומות שנהגו שלא לעשות בו מלאכה, קוראים שלשה. ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חדשים שאין בו ביטול מלאכה כל כך, שאין הנשים עושות בו מלאכה, וחולו של מועד שאין בו ביטול מלאכה כל כך, שהרי באים לבית הכנסת יותר מימות החול, לפי שאין עושים בו מלאכה אלא בדבר האבד, קוראים ארבעה.

ורב אשי אמר, שמסוף משנתנו יש ללמוד, שבתעניות קוראים ארבעה. שכך שנינו, "זה הכלל, כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב, קוראים ארבעה". ולכאורה בא הכלל להוסיף תעניות ותשעה באב, שיש בהם תוספת ברכה בתפילה, ולכן גם בהם יש ארבעה קוראים.

ודחו את דברי רב אשי, כי לענין תשעה באב מצינו שנחלקו תנאים אם קוראים שלושה או אחד, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, ולא מסתבר שמשנתנו היא דעה שלישית.

אלא ודאי לדעת משנתנו, בתשעה באב קוראים לכל היותר שלושה, והוא הדין בשאר תעניות.

ולא בא "זה הכלל" להוסיף דבר נוסף שקוראים בו ארבעה, אלא לסימן נשנה, שכל שיש בו חשיבות ומעלה, מוסיפים בו קרוא נוסף.

בשני וחמישי שלושה קוראים. בראש חודש ומועד שיש בהם קרבן מוסף, קוראים ארבעה. ביום טוב שאסור גם בעשיית מלאכה, חמשה. ביום הכפורים שהמחללו ענוש כרת, ששה. ושבת, שהמחללו ענוש סקילה, שבעה.

בבלי ציבור

ללמוד להביין ולזכור מסכת מגילה דף כב

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יב"ח ט"א

רב נזדמן לבבל בתענית ציבור וקרא בתורה
רב נזדמן לבבל בתענית ציבור, קם וקרא בתורה, ובירך לפניו, ולא בירך לאחריה.

ומתחילה אמרו, מאחר שרב לא היה כהן ולא לוי, ודאי קרא שלישי, ומתוך כך שלא בירך אחר קריאתו, למדנו שלא היה אחרון הקרואים, שהרי אחרון הקרואים לעולם מברך, ואם כן רביעי קרא אחריו, ומכאן שבתעניות ציבור קוראים ארבעה.

ואמנם אם היה הדבר בזמן שנהג דין המשנה, שרק הראשון מברך לפניו, ורק אחרון מברך לאחריה, לא היה רב מברך כלל.

אבל היה הדבר בזמן שנהג דין התלמוד, שכל אחד מהקרואים מברך לפניו ולאחריה גזרה משום הנכנסים ומשום היוצאים, וכל זה ברוב בני אדם, שיש לחוש שאם לא יברכו אחר הקריאה, היוצאים יהיו סבורים שאין ברכה אחר הקריאה. אבל במקום שרב נמצא, אין לחוש לכך כי הכל נכנסים ואין אחד יוצא, ולכן לא היה צריך לברך לאחריה.

שוב אמרו, שאין להביא ממעשה זה ראייה שבתעניות יש ארבעה קרואים. כי אפשר שרב לא קרא שלישי, אלא ראשון. כדין גדול שכל בני דורו כפופים לו שהוא קורא ראשון גם אם הוא ישראל, [המבואר בעזה"י להלן]. ומאחר שקרא רב ראשון, בירך לפניו ולא לאחריה, כדין המשנה, שהראשון מברך לפניו בלבד. ואין ללמוד מהמעשה הזה אם קראו שלושה או ארבעה.

ישראל חשוב שכל בני דורו

כפופים לו קורא ראשון

מי שכל בני דורו כפופים לו, ובכללם הכהנים החשובים שבדור, הרי זה קורא ראשון במקום כהן.

וכן היה עושה רב הונא, שהיה קורא ראשון, משום שכל בני דורו כפופים לו. שאפילו רב אמי ורב אסי הכהנים החשובים של ארץ ישראל היו כפופים לו.

ויש אומרים שכן היה עושה רב, שהיה קורא ראשון, משום שכל בני דורו כפופים לו, ואפילו שמואל הכהן החשוב שבדור היה כפוף לו.

רב ושמואל

רב היה חשוב משמואל כמו שנתבאר, ולכן היה קורא בתורה ראשון.

ומחמת מעשה שקילל את שמואל שלא יתקיימו בניו, [כמבואר במסכת שבת], היה רוצה לפייסו והיה מכבדו בפניו, שיהיה שמואל נכנס ויושב ראשון.

ודווקא בפניו כיבד רב את שמואל להיות חשוב ממנו, אבל שלא בפניו, לא. ולכן כששמואל לא היה אצלו, היה רב קורא בתורה ראשון.

מספר הקרואים בתשעה באב

לדעת תנא קמא, כשתשעה באב חל בשני או בחמישי, מאחר שגם אם לא היה תשעה באב, היו קוראים בו שלושה קרואים, גם עתה קוראים בו שלושה קרואים, והשלישי מפטיר בנביא. וכשתשעה באב חל בשאר ימי שבוע, שאין בהם קריאת התורה, אחד קורא בתורה, והוא מפטיר.

ולדעת רבי יוסי, גם כשתשעה באב חל בשאר ימים, שלושה קוראים בתורה, והשלישי מפטיר.

רב לא נפל על פניו עם הציבור בבבל

נתבאר, שרב נזדמן לבבל בתענית ציבור, ואמרו דבר נוסף מאותו מעשה, והוא, שכל הציבור נפלו על פניהם, ורב לא נפל על פניו. ונאמרו שני טעמים, מדוע לא נפל רב על פניו.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף כב

לע"נ יאיר נסים ז"ל בן מיכל ויעקב תורג'מן יב"ח ט"א

לפי התירוץ הראשון, הסיבה שרוב לא נפל על פניו, כי נאמר, "לא תעשו לכם אֵלילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם וְאִבְנֵי מִשְׁפַּחַת לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כ"ו א'), ללמד שאסור להשתחוות אפילו לה' על רצפת אבנים, ודווקא בארצכם הדבר אסור אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש. ובמקום מושבו של רב היתה רצפת אבנים, ולא היה יכול להשתחוות עליה.

ויש אומרים, שרק במקומו של רב היתה רצפת אבנים, שרצפו את הקרקע במקום מושב נכבדי העם, אבל במקום מושב שאר העם לא היתה הקרקע מרוצפת, ולכן שאר העם נפלו על פניהם.

ולא רצה רב ללכת ממקום מושבו למקום שאר העם ליפול שם על פניו, שלא להטריח הציבור לעמוד מפניו.

ויש אומרים, שבכל בית הכנסת היתה רצפת אבנים, אלא שכל העם נפלו על פניהם בלבד. ולא נאמר האיסור "וְאִבְנֵי מִשְׁפַּחַת לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ", אלא בהשתחוואה של פישוט ידים ורגלים.

ורב שלא נפל על פניו, כי הוא היה רגיל ליפול בפישוט ידים ורגלים, ולא רצה לעשות כמנהג הציבור בלא פישוט ידים ורגלים, שלא לשנות ממנהגו שלו.

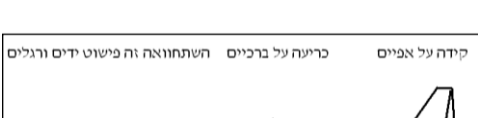
ולפי התירוץ השני, הסיבה שרוב לא נפל על פניו, משום שהיה אדם חשוב, ואמר רבי אלעזר, אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, אלא אם כן הוא בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו כיהושע בן נון. שנאמר בו, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קֶם לְךָ לְמָחָּזָה אֶתָּה נָפַל עַל פְּנֵיךָ" (יהושע ז' י'). אבל שאר העם שאינם חשובים, נפלו על פניהם.

כריעה. קידה. השתחוואה.

קידה – על אפים. שנאמר, "וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אַפָּיִם אֶרְצָ" (מלכים א' א' ל"א).

כריעה – על ברכים. וכן הוא אומר "וַיִּהְיֶה כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל ה' אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח ה' מִכְּרָעַ עַל בְּרָכָיו וְכָפְיו פְּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם" (מלכים א' ח' נ"ד).

השתחוואה – זו פשוט ידים ורגלים. שנאמר, "הַבּוֹא נְבוֹא אָנֹכִי וְאֶמְדָּ וְאֶחִידָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה" (בראשית ל"ז י'), ו"אֶרְצָה" משמע, כולו שטוח ארצה.



לוי הטיח דברים כלפי מעלה

ונעשה צולע כשהראה קידה

לוי גזר תענית מפני שלא ירדו גשמים, ולא ירדו גשמים. אמר לפניו, רבונו של עולם, עלית וישבת במרום, ואין אתה מרחם על בניך. ואז ירדו גשמים. ונענש לוי ונעשה צולע.

אמר רבי אלעזר, לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה, ונעשה צולע, וזהו לוי.

וכיצד נעשה צולע? שהראה לפני רבי מה היא קידה, נועץ שני גודליו בארץ, ושוחה, ונושק את הרצפה, וכשעשה כן, נעשה צולע, בגלל שחטא להטיח דברים כלפי מעלה.

נפילת אפיים של אביי ורבא

רב חייא בר אבין ראה, שכשאביי ורבא היו נופלים על פניהם, היו מטים על צידיהם, ולא נופלים בפישוט ידים ורגלים, כי אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו.